

Türk Dizilerinde Ataerkilliğe Dair Göstergebilimsel Bir Analiz Örneği: Kırmızı Oda Selvi'nin Hikâyesi

A Semiotic Analysis of Patriarchy in Turkish TV Series: The Story of Red Room Selvi

Abduselami Sarıgül

Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ağrı, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-1272-5274

Ceren Altay

Milli Eğitim Müdürlüğü, Ağrı, Türkiye
ORCID ID: 0009-0009-2835-3282

ÖZET

Diziler, genellikle insanların eğlenmek amacıyla başvurdukları bir eğlence aracıdır. Ancak diziler yalnız eğlendirmez bunu yaparken, sorgulatar, düşündürür ve kendi toplumun yaşantısını yansıtır. Ülkemizde son yıllarda psikolojik diziler revaçta olup dizilerde özellikle yaşanmış olayların konu edildiğini görülmektedir. Çünkü izleyiciler izledikleri film ya da dizilerde kendi yaşantılarını yansıtan izler aramaktadırlar. Özellikle psikolojik içerikli kitapların senaryolaştığı dizilerden biri olan Kırmızı Oda adlı televizyon dizisinde “Selvi” karakteri toplumumuzda birçok kişinin tanıdığı ya da şahit olduğu insanları tanımlamakta toplumda bunu izleyen birçok insan dizide kendinden bir şeyler bulabilmektedir. Bundan dolayı bu çalışmada Kırmızı Oda adlı dizide yer alan Selvi'nin hikâyesinin göstergebilimsel yöntemle analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma feminist kuramla ele alınmış, Kırmızı Oda adlı televizyon dizisinde yer alan ataerkil öğeler bu kuram kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dizinin analizi yapılırken yöntem olarak Barthes'in göstergebilimsel yöntemi, düz anlam ve yan anlam karşılaştırmaları üzerinden kullanılmıştır. Bulgularda dizide yer alan ataerkil unsur içeren görseller seçilmiş ve göstergebilimsel yöntemle analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda dizide ataerkil öğelerin kullanıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kırmızı Oda, Feminizm, Göstergebilimsel Yöntem.

ABSTRACT

Tourism TV series are a means of entertainment that people usually resort to in order to have fun. However, TV series do not only entertain, but also question, make people think and reflect the life of their society. In recent years, psychological series have been popular in our country and it is seen that especially lived events are the subject of the series. Because viewers are looking for traces reflecting their own lives in the films or series they watch. Especially in the television series called The Red Room, which is one of the series scripted by books with psychological content, the character of "Selvi" in the television series called The Red Room describes the people that many people in our society know or witness, and many people watching this in the society can find something from themselves in the series. Therefore, in this study, it is aimed to analyse the story of Selvi in the TV series The Red Room with semiotic method. The study was handled with feminist theory, and the patriarchal elements in the television series The Red Room were tried to be revealed by using this theory. While analysing the series, Barthes' semiotic method was used through comparisons of plain meaning and connotation. In the findings, the visuals containing patriarchal elements in the

series were selected and analysed by semiotic method. As a result of the analyses, it was seen that patriarchal elements were used in the series.

Keywords: Red Room, Feminism, Semiotic Method.

GİRİŞ

Televizyonda en çok izlenen türlere bakıldığında bunların diziler olduğu görülmektedir (RTÜK, 2012). Bu program türü hayatın normal akışını yansıttığı için her zaman tutulmaktadır (Diken vd., 2010). Diziler belirli zaman aralıklarına göre haftada bir ya da günde bir parça şeklinde verilerek izleyici ile buluşan TV filmleri olarak tanımlanabilir. Diziler art arda birden fazla bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler genellikle sezon finali denilen kısa süreli aralıklarla devam ederek bir kurgu oluşturur. Dizi ile filmleri birbirinden ayıran birçok özellik vardır. En önemli özellik filmlerde zaman kısıtlamasının getirmiş olduğu dezavantaj ile olayların daha az olmasıdır. Diziler filmlere göre daha uzun soluklu olduğu için çeşitli olaylar görmek mümkündür. Olayların sürekli değişmesi insanları daha çok etkiler ve merak duygularını körükler. Dolayısıyla insanlar periyodik zamanlarda yayınlanan dizileri daha çok merak ederek beledikleri söylenebilir (Şakrak, 2020).

Televizyon dizilerinin filmlerde olduğu gibi belirli bir izleyici kitlesini etkilemek, onları bir düşünce etrafında toplamak gibi amaçları vardır. Sadece kişiyi eğlendirmek istemez ayrıca oluşturduğu karakterler ve kurgularla insanlar üzerinde çeşitli etkiler bırakır. İnsanlar dizileri izlerken kendileri ile bağdaştırdıkları karakterleri görerek diziye daha da çok bağlanabilir (Çelenk, 2010). Son yıllarda karşımıza yaşanmış olayların konu edildiği diziler sıklıkla çıkmaktadır. Burada amaç seyirciye olayların kahramanının aslında içimizden biri olduğu imajı vererek kendine daha da çok bağlamak istegindedir. Seyirci kendinden birini görünce diziye daha çok sevecek ve her hafta izleme istikrarını sürdürecektir. Türk seyirciler izledikleri dizilerle son derece güçlü bir bağ kurmuştur. Aynı zamanda oldukça sadık bir dizi izleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle hemen hemen her evde televizyon kültürünün olması bu durumu etkilemiştir. Tarihsel süreç içinde insanların dilinden, gönlünden düşmeyen birçok dizinin olduğu ifade edilebilir. Bu konuda başarılı olmuş birçok diziden bahsetmek mümkündür (Aksel Yağcı, 2011; Şakrak, 2020). Bunlardan birinin de psikolojik analizlerin yapıldığı “Kırmızı Oda” adlı dizinin olduğu söylenebilir. “Kırmızı Oda” kahramanları çevreleriyle ilişkilerinde sorun yaşamış ve bu problemlerini çözmek için psikiyatriste/psikoloğa gitmiş insanlardan oluşmaktadır. Dizilerdeki hikâyeler, olay örgüleri, zihniyet yapıları ve toplumsal roller karakter üzerinden kurgulanarak ekranlara yansıtılmaktadır. Her hikâyeye birkaç bölüm sürmekte sonuçta soruna neden olan ilişkiler veya yaşantılar ortaya çıkartılarak bu sorunla kahramanın yüzleşmesi sağlanmakta böylece çekilen bölüm nihayete erdirilmektedir. Dizilerin bu bağlamda toplumu yansıtan güçlü bir yönünün olduğu söylenebilir. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil unsurlar açısından Kırmızı Oda Selvi'nin hikâyesi feminist bakış açısıyla ele alınmış, dizide yer alan ataerkil unsurlar göstergebilimsel yöntemle analiz edilmiştir.

Feminizm

Biyolojik cinsiyet deyince insanların aklına kadın ile erkek gelmektedir. Toplumsal cinsiyet bu biyolojik farklılıkların toplum üzerindeki görevlerini anlatmaktadır. Kadın ile erkek arasında eşit olmayan bir görev dağılımı vardır. Feminizm bu adaletsiz düzene karşı çıkarak erkek ile kadın arasındaki bu eşitsizliği değiştirmeyi hedefleyen düşünsel ve aktivist bir direniş olarak toplumsal alanda kendine yer edinir (Arat, 2017). Feminizm, temelinde

cinsiyetçi yaklaşıma karşı gelinen kadını baskıdan kurtaran bu baskının ortadan kaldırılmasını savunan ve özellikle ataerkil düşünceyi yok sayan bir yaklaşımdır. Feminizmde sadece şiddete karşı koyma yoktur. Özellikle hak olarak da toplumda cinsiyetler arasında eşit bir ortam oluşturmak temel ideal olarak gösterilebilir (Giddens, 2005; Ritzer & Stepnisky, 2013).

Feminizm, cinsiyetçi açıdan kadın ile erkek arasındaki çatışmayı ortaya koyar. Bu çatışma biyolojik bir çatışma değildir. Daha çok toplumsal hareketliliğe de karşı gelinen bir çatışmadır (Mitchel & Oakley, 1984). Feminizm kavramının farklı tanımlamaları mevcuttur özellikle feminizm dalgalarıyla birlikte tanımlamalarında değiştiği söylenebilir. Ancak genel düşünce şu şekilde ifade edilebilir: Toplumda nesilden nesle aktarılan kadını değersizleştiren bir fikir akımı bulunmaktadır. Bu fikir akımlarının değişmesi kalıplaşmış düşüncelerin ortadan kaldırılması gerektiği düşünülmektedir. Feminizm bu fikir akımlarını değiştirmeyi amaç edinmiş bir toplumsal hareket olarak karşılık bulmuştur (Çakır, 2007; Özuğurlu, 2013; Saliya, 2013). G. Marshall ise feminizmi, İngiltere’de ortaya çıkmış, kadın erkek arasındaki eşitliği kadınlar lehine genişletmeye çalışan bir kadın hareketi olduğunu ifade etmiştir (Marshall, 1999). N. Arat ise feminizmi, toplumda yer alan karşı cinslerin birbiriyle eşit olmasına dayanan, kuramın temelini karşı cinsler arasındaki eşit hakları destekleyen ve cinsler arası ilişki biçimini değiştirmeyi hedefleyen politik bir düşünce olarak tanımlamıştır (Arat, 2017) Toplumsal cinsiyet çalışmaları, 1970’lerin ardından toplumda daha fazla etkili olmaya başlamıştır. Toplumsal cinsiyet kavramı yalnız fizyolojik açıdan bir tanımlama değil bununla birlikte kadın ve erkek cinsiyetlerinin fizyolojik farklılıklardan meydana gelen dengesiz güç dağılımını ve bunun toplumsallaşmasını ifade etmektedir (Berktaş, 2016).

Feminist kuram “kadın” kavramı üzerine kuruludur. Kadınların toplumsal yaşamda değersizleştirilip düzenli ve belirli tekniklerle baskı altında tutulma çabası toplumda kadını ikincilleştiren bir durum olarak gözükmektedir. Feminist düşünceler ve bunlardan kaynaklı hareketler ise kadının toplumsal konumunu yükseltmeyi, kadın haklarını savunmayı kendine amaç edindiği söylenebilir. Feminizmden bir aktivist ve ideolojik hareket olarak bahsetmek yanlış olmayacaktır. Çünkü cinsiyetler arası toplumda yaşanan eşitsizliklerle politik ve yasal yollarla yapılan mücadelenin kamusal alanda sürdürülmesi ile üstesinden gelene bileceğine inanıldığı ifade edilebilir.

Erkeklik kadın üzerine inşa edilmiş ve çok yönlü bir sistem olarak adlandırılabilir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse erkeklik kavramının yine kadınlık kavramının zıddına kendini var ettiği söylenebilir (Uçan, 2016). Feminizm ile cinsiyetçilik farklı şeydedir. Feminizmle cinsiyetçiliği ayırt etmek için kavramları derinlemesine analiz etmek gerekebilir (Hooks, 2000). Cinsiyet kadın ve erkek sözcükleri ile isimlendirilen fizyolojik farklılıkları temel alan toplumların ilerlemesiyle bireyleri ve toplumsal iş bölümünü belirleyen nihai olarakta toplumsal cinsiyet farklılıklarına neden olduğu ifade edilebilir (Scott, 2007).

Ataerkil terimini ilk olarak Weber kullanmıştır. Weber’e göre ataerkillik otorite olarak karşımıza çıkmaktadır. Ataerkillik hiyerarşi yoluyla babadan oğula geçerek hane halkı üzerinde kurulan geleneksel baskı zorunluluklarını beraberinde getirir. Aile reisi olarak tanımlanan kişi bu genelde baba olur hane halkını baskı ve gerekirse güç kullanarak hegemonyası altına alır (Weber, 1995). Buda ataerkilliğin doğup babadan oğula geçmesiyle kurumsallaşmasına neden olur. Walby, “ataerkilliği, kadınların erkekler tarafından baskı gördükleri hükmedildiğini, istismara uğradığını sosyal bir yapı içerisinde açıklar” (Walby,1990).

Ataerkil yapılarda kadın, zaten hükmedilmek için doğurulmuştur. Erkeğin, erkekliği, cesareti kadına hükmetmesiyle onu yönlendirmesiyle ölçülmüştür (Learner, 1989). Özellikle Türk toplumunda aile büyüğü olarak adlandırılan birey bu ataerkil yapıda kilit özelliği taşımaktadır.

Çünkü aile büyüğü olarak adlandırılan birey baskısını arttırdıkça bu şekilde yetişen ve kendini geliştirecek olan kişi sosyal öğrenme yoluyla onun yokluğu sonrasında aynı rollere bürünüp bu sistemin devam etmesini sağlayacaktır. Bu şekilde bir döngü ile şiddet kurumsallaşmakta ve kuşaklar arasında aktarılmaktadır. Millett (1987) ataerkil otorite biçimini Cinsel Politika eserinde şöyle tanımlar: bütün toplumlarda ataerkilliğin olduğu ifade edilebilir. Bunun nedeni toplumun işleyişini sağlayan sağlık, eğitim, politika ve askeriye gibi temel kurumların erkeklerin hegemonyasında bulunmasıyla açıklanabilir. Ancak dünya genelinde son zamanlarda kadınların, erkeklerin olarak bilinen alanlarda söz sahibi olmasıyla birlikte bu ataerkil yapı kısmen kırılmıştır. Kadın erkek arasındaki toplumsal ilişkiyi ve dengeyi sağlayan yapıda siyaset kurumudur. Bu denge sağlanmazsa toplumun temel dinamikleri sarsılacak ve toplum dağılma riski ile karşı karşıya gelecektir. Fakat modern devlet yapıları genelde ataerkil öğelere dayandığı için kadın erkek arasında tam bir eşitliğin olması mümkün olamaz (Millett, 1987).

Ataerkillik geleneksel olanı yeniden üretmek anlamını taşımaktadır. Özellikle cinsellik bu amaçla yapılmaktadır. Bundan dolayı ataerkil toplum yapılarında doğurganlığın ve cinselliğin erkeklerin yönlendirmeleriyle belirlendiği söylenebilir (Barett 1995). Hartmann ise ataerkilliği şöyle tanımlar: Erkeklerin yaşadıkları toplumda kendi güçlerinin farkında olması bunu kaybetmemek için maddi güç kullandıkları ve yoğun bir dayanışma içerisinde oldukları belirtilir. Kadın ise toplumda erkek tarafından üzerinde her daim hiyerarşik baskı uygulanan bir birey olarak adlandırılabilir (Hartmann, 2012). Dolayısıyla erkeklerin kadının toplumdaki gücünü kullanarak kendi varlıklarını devam ettirdikleri ve bunu yaparken de kadının kendi hegemonyası altına aldığı söylenmektedir.

Toplumda erkek ve kadın farklı tanımlanmış ve her iki cinse farklı toplumsal cinsiyet rolleri yüklenmiştir (Vargel Pehlivan 2017). Ancak sorun bu değil asıl sorun; kadının bu ilişkideki dezavantajlı konumudur. Bu yolla uzun zaman elde edilen kültürler oluşturulmuş ve kadın ötekileştirilmiştir. (Beauvoir, 1993). Örneğin kadın eğer kendi dini inançlarına bağlıysa bu sadakatin delili olarak sosyallik ve cinsellikle arasına uzun mesafe koymasına beklenirdi. Rahibelerinde bakire kadınlar arasından seçilmesi bunun bir delili olarak görülebilir (Casagrande, 2005). Sonuç olarak ataerkil yapı kadını kendi istediği çerçevede sınırlandırıp onu kendi sınırları içerisinde bilgi, güç ve şiddetle sürekli denetlemektedir. Bununla birlikte ataerkil yapı kendi iktidarını da sosyal öğrenme yoluyla sonraki nesillere aktarmakta bu da kadının toplumda ezilmesini ve dezavantajlı bir konumda yer almasını kurumsallaştırmaktadır. Televizyon dizileri toplumu yansıtmaya özelliğinden dolayı kadının bu konumunu ekranlara taşımaktadır. Yapılacak bu çalışmada kadının bu dezavantajlı konumu gerçek hayattan uyarlanan Selvi'nin hikayesi üzerinden göstergebilimsel yöntemle analiz edilecek ve kadın konusunda toplumsal farkındalık için bir adım daha atılmış olacaktır.

Dizinin Özeti

Selvi, annesi, babası ve iki küçük kardeşiyle yaşamaktadır. Daha 15 yaşında genç bir kızdır. Ailenin diğer üyeleri gibi babası tarafından sürekli şiddete maruz kalmıştır. Annesi her zaman onları korumak istemiştir fakat babasına hiçbir şekilde gücü yetmemiştir. Köylerine İstanbul'dan yaşlı biri gelir ve köyde gözü açılmayan bir genç kızla evlenmek ister. Selvi'nin babası kızını başlık parası karşılığında bu yaşlı adama verir. Annesi ve kardeşleri Selvi'nin babasından kurtulup İstanbul'a gideceğine sevinir; fakat işler bu şekilde olmaz. Selvi'nin kocası babasından daha beterdir. Sürekli Selvi'ye şiddet uygular. Selvi sürekli susar, dayak yer ve bir yere gidemez çünkü okuma yazma bilmiyordur. Selvi sürekli evdedir kocası 30 yıl boyunca evden dışarı çıkmasına izin vermez bu durum karşısında Selvi artık dışarı çıkmaya

korkar. Fakat Selvi kocası ölünce ve torunu olunca artık evden dışarı çıkmak ister, korkularının üzerine gider. Bunun için psikolojik destek alır ve dışarıya adım atar.

YÖNTEM

Bu çalışmada gerçek hayattan uyarlanan Kırmızı Oda adlı dizide yer alan Selvi'nin hikayesinin göstergebilimsel yöntemle analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma feminist kuramla ele alınmış, Kırmızı Oda adlı televizyon dizisinde yer alan ataerkil öğeler bu kuram kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dizinin analizi yapılırken yöntem olarak Barthes'in göstergebilimsel yöntemi, düz anlam ve yan anlam karşılaştırmaları üzerinden kullanılmıştır.

Göstergebilimsel yöntem sözlü, sözsüz ve sembolik sistemler üzerinde yüklenen anlamların bütünü içerir (Mutlu, 2012). Göstergebilimsel yöntem, insanların çevrelerindeki neredeyse her şeyi anlamlandırmaya amaçlanmaktadır (Tekinalp ve Uzun, 2004). Göstergebilimin 20. Yüzyılda karşımıza sistematik ve işlevsel bir bilim dalı olarak çıksa da geçmiş yüzyıllarda da üzerinde birçok çalışmanın olduğu ifade edilmektedir (Erkman, 2005). İnsan anlamdan bağımsız bir varlık değildir bundan dolayı insan etrafındaki her şeye çeşitli anlamlar yüklemektedir. Bilinen haliyle göstergelere anlam atfetme durumunu ortaçağa kadar götürmek mümkün olabilir (Kaplan ve diğerleri 2011). Modern anlamda göstergebilime bakıldığı zaman İsviçreli dilbilimci Saussure ve filozof Peirce tarafından yapılan çalışmalarla ilk örneklerinin ortaya çıktığı söylenebilir.

Eski Yunanca'da gösterge ve işaret gibi anlamları üzerinde taşıyan ve tıp biliminden alınan bir kavramdır. Gösterge kavramı, kendini temsil etmeyen farklı anlamlarla kendi dışında nesnelere anlamlarını üzerinde barındıran olgu, biçim ve nesne anlamını taşımaktadır. Kısaca gösterge Rifat'a göre çevremizde gördüğümüz her şeyin içinde kendiliğinden var olandır. Bu bağlamda bahçedeki ağaç, araçlar, ayakkabı, işaret sistemleri vb. insanların hayatında devamlı var olan anlam içeren nesnelere olarak tanımlanabilir. Göstergebilim insanların söz ile anlattıklarının öteki insanların zihinsellerinden geçip karşılığını bulduğu noktadır. Göstergebilim yoluyla insanlar anlamların derinliğine kavuşup gerekli mesajları alabilirler. Göstergebilimin olmaması durumunda soyutlamalar olmayabilir ve düşünceler insanlara çok sığ gelir. Çünkü öğrenmede dâhil birçok şey taklitlerin sonucunda gerçekleşir (Rifat, 1998). Göstergebilim olayları açıklarken kullanılan en küçük paçaları kullanır. Ayrıntıya inildiğinde toplumda yer alan her şeyin göstergebilimsel bir anlamının olduğu dikkat çeker. İnsanlar tüm parçalardan yola çıktıkları zaman gittikleri nihai yer anlam yüklü göstergelerdir. Ancak bunun olması için göstergebilimde asıl olması gereken mantık analiz basamaklarını senteze kadar ilerletmek gerekmektedir (Culler, 2008).

Barthes'a göre görsel öğeleri anlamlandırırken iki öğeden yararlanırız. Birinci öğe düz anlam ikinci öğe ise yan anlamdır. Birinci öğe olarak adlandırılan düz anlamda nesnelere gönüdüğü gibidir net anlaşılır. İkincil öğe olarak adlandırılan yan anlamda ise nesnelere yüklenen özel anlamlandırmalar vardır. İlk öğe şekle görünene yoğunlaşırken ikinci öğe içine yüklenen anlama yoğunlaşır. (Gökalp, 1998). Göstergenin temel bileşenlerine bakıldığı zaman bunların gösterilen ve gösteren olduğu görülmektedir. Gösteren deyince insanların aklına ilk basit olan düzlem geldiği söylenebilir. Gösterilene bakıldığı zaman ise bu basit düzlem üzerinde alıcıya asıl iletilmek istenilen mesajlardır. Gösteren bireyi gösterilene taşıyan bir araçtır. Bunların altında ise örtük anlamlar saklıdır. Göstergebilimsel yöntem kendine has tekniklerini kullanarak bu örtük anlamları ortaya çıkarmayı amaçlar (Barthes, 2016; Sarıgül, 2023). Ayrıca Barthes, gösterilenin bir nesneden ziyade zihinsel olarak oluşturulmuş bir tasarıma

bağlı olarak ele alınmasını doğru bulmaz. Barthes'e göre, insanlara gösterilen şey bir nesne değildir belki nesnelere yoluyla oluşturulmuş zihinsel tasarımlardır (Barthes, 2016). Gösterge onu kullanan birey tarafından ona yüklenen anlamdır. Bu şekilde gösterilen belirli bir fonksiyon içeriyor ve göstergenin bir unsuru haline alıyor (Barthes, 1979). Başka bir deyişle söylemek gerekirse göstergebilimde anlamı kuran unsurlar anlam yoluyla oluşturulan zıtlıklardır (Günay, 2002). Bu zıtlıklarla birlikte görsellere yüklenen mesajlar anlaşılabilir. Kodu alan özne anlamlandırma safhasında bunları çözerek mesajın alınmasını sağlar. Sayın'a (2014) göre insanla öteki insanlar arasında ve insanla yaşadığı çevre arasında olmak üzere iki çeşit anlamlandırmadan söz edilebilir. Birinci düzeyde insan kendini anlamlandırmaya çalışır. İkinci düzeye bakıldığında insan kendi, çevre ve evren üzerinden ulaşan kodların anlamlarını çözmeye çalışır. Göstergebilimde insanlar hem kültürel olarak ortaya koydukları etkileşimin kodlarını hem de karakteristik özelliklerini ortaya atılan kodlarla açıklamaya çalışır (Echtner, 1999). Bu sayede gösteren ve gösterilen bir kâğıdın iki yüzü gibi anlamlandırmanın olmazsa olmaz birer parçası haline gelerek uyum içerisinde anlamları taşırlar. Bu uyum sebebiyle anlamlandırmalar mümkün olur (Gottdiener, 2005). Göstergebilimsel yöntem kullanılarak incelenmiş Selvi'nin hikâyesinde de bu yöntemin avantajlarından yararlanılarak düz ve yan anlamlar görseller açısından analiz edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma verilerinin analizinde göstergebilimsel yöntem kullanılmış ve araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ait fotoğraflar ve tablolar aşağıda özetlenmiştir.

Fotoğraf 1. Boyun eğme

Tablo 1. Fotoğraf 1'e ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Sofrada oturan erkek, onu ayakta bekleyen kadın	Yer sofrası, bağdaş kurma, el bağlama	Kadının erkeğin karşısında el bağlayıp boyun eğmesi, itaat

Düz anlam: Görselde erkek yer sofrasında yemek yerken kadın ayakta onu bekliyor.

Yan anlam: Burada kadının erkek ile aynı sofrada bile oturamayacak kadar güçsüz olduğunu görmekteyiz. Özellikle kadının el bağlaması kocasından her an gelebilecek emir karşısında hazır olduğu anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 2. Çocuk Gelin

Tablo 2. Fotoğraf 2'ye ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Elinde çiçeği ile bekleyen gelin	Gelinlik, kuşak, beyazlık, duvak	Çiçek, Gelinin yaşının küçük olması, çocuk gelin

Düz anlam: Gelinlik giyen bir kadının elinde çiçekle beklediğini görmekteyiz.

Yan anlam: “Çocuk gelin” kavramının gözler önüne serildiği bir görsel karşımıza çıkmaktadır. Burada çocuk gelinin çiçeğini çaresizce tuttuğunu, şaşkınlığını görmekteyiz. Ayrıca kapı önünde yalnız başına bırakılması da geline ileriki zamanlarda değer verilmeyeceğinin sinyallerini vermektedir.

Fotoğraf 3. Çocukluk

Tablo 3. Fotoğraf 3'e ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Oyuncak ayısıyla oynayan bir çocuk	Çocuk, oyuncak, mutluluk	Küçük yaşta evlendirilen bir çocuğun içindeki oyun oynama isteği.

Düz anlam: Selvi, kocasının evinde oyuncak ayıyı görünce mutlu olmaktadır.

Yan anlam: Daha evcilik yaşında olan bir kız çocuğunun zorla evlendirilmesine rağmen hala ruhunun çocuk olduğu görülmektedir. Zorla bastırılan duygular er ya da geç ortaya çıkmaktadır.

Fotoğraf 4. Utanma

Tablo 4. Fotoğraf 4'e ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Sofra, aile üyeleri, yemek, masa	Köyden gelen kadın, şehir hayatı	Utanma, çekinme, kendini ortama yakıştıramamak

Düz anlam: Aile reisinin başköşede oturduğu bir masada yemek yiyen aile üyelerini görmekteyiz.

Yan anlam: Selvi köyden geldiği için şehir hayatı hakkında bir bilgisi yoktur. Burada onun masada utanarak yemek yediğini görmekteyiz. Karşısındaki insanların onu yadırgayacaklarını düşünmektedir. Ayrıca Rıza'nın daha önceki eşinden olan çocuklarda masada yer almaktadır. Bu durumda Selvi'nin dul bir adamla zorla evlendirildiğini anlamaktayız.

Fotoğraf 5. Şiddet

Tablo 5. Fotoğraf 5'e ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Baba, çocuk, şiddet	Babanın çocuğu yere atması	Şiddet, ataerkillik

Düz anlam: Evde otorite olan baba evdeki çocuklarına da şiddet uygulamaktadır.

Yan anlam: Rıza sadece Selvi'ye şiddet uygulamamaktadır. Selvi'den önceki eşinden olan çocukları da evde şiddet görmektedir. Şiddet uygulanan kişilerin özellikle savunmasız olan bireylerden seçilmesi dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 6. Kurtulma İsteği

Tablo 6. Fotoğraf 6'ya ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Eğitim, ders, çalışma	Defter, kitap, anlatım	Kadın dayanışması, Mücadele

Düz anlam: Selvi ve üvey kızının ders çalıştığını görülmektedir.

Yan anlam: Selvi sürekli şiddet görmesine rağmen her zaman güçlü bir profil olarak karşımıza çıkar. Rıza'nın önceki eşinden olan kızları bu konuda Selvi'yi desteklemektedir. Çünkü Selvi ile aynı kaderi onlarda yaşıyordu. Selvi'nin okuma yazma öğrenmesi, kendini geliştirmesi için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Fotoğraf 7. Kaçış

Tablo 7. Fotoğraf 7'ye ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Kapı, kilit, tutsak	Kadının yaşadığı hayattan kurtulma isteği, kapının kilitli olması	Bilinçlenme, baskının ve zulmün kadar olmadığını düşünme direnme.

Düz anlam: Selvi evdeki şiddete dayanamayıp evden kaçmayı istemektedir fakat kapı kilitlidir.

Yan anlam: Erkek isterse bir kadına şiddet gösterebilir, kullanabilir hatta en önemli hakkı olan özgürlüğünü de elinden alabilir. Bu görselde Selvi'nin evden kurtulmak için çabaladığını görmekteyiz. Fakat Rıza onu eve kilitleyerek yaşadığı hayata mecbur bırakmıştır. Onu şiddete, mutsuzluğa mahkûm etmiştir.

Fotoğraf 8. Korku

Tablo 8. Fotoğraf 8'e ait göstergibilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Rıza, Selvi	Oyuncak, kamyon, telaş	Dağınık olan evde erkeğin oturması, kadının tedirginliği

Düz anlam: Rıza sandalyede gayet rahat bir şekilde oturmaktadır. Selvi evi dağınık bir şekilde bırakıp uyuyakaldığı için tedirgindir.

Yan anlam: Ataerkil toplumlarda kadına yüklenen bazı görevler vardır. Kadın evi toplar, bulaşık ve çamaşır yıkar, yemek, ütü yapar evin tüm sorumluluğunu alır. Erkek işten geldiği gibi dinlenir ve kadının hizmetini bekler. Kadının günlük işlerini aksatması hoş karşılanmaz ve gerekirse dayak ile cezalandırılır.

Fotoğraf 9. Annelik

Tablo 9. Fotoğraf 9'a ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Kadın, çocuklar	Temizlik, anne, dağınıklık	Selvi evin tüm işlerine tek başına yetişmeye çalışması iş bölümü, ev işlerinin yalnız kadına verilmesi.

Düz anlam: Selvi hem çocuklarıyla ilgilenip hem de evin işlerine yetişmeye çalışıyor. Çocuklarını bir dakika olsun gözünün önünden ayırmıyor.

Yan anlam: Selvi evdeki her şeye tek başına yetişmek zorundadır. Çünkü ataerkil olan eş ondan kusursuz hizmet beklemektedir. Selvi, Rıza gelene kadar evin tüm işlerini bitirip çocuklarının ihtiyaçlarını gidermek, yemek hazırlamak zorundadır.

Fotoğraf 10. Yüzleşme

Tablo 10. Fotoğraf 10'a ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
İki kadın, çocuk gelin, konuşma	Gelinlik, dertleşme, yüzleşme	Selvi kendisiyle yüzleşmesi

Düz anlam: Selvi burada kendisiyle yüzleşiyor.

Yan anlam: Selvi her ne kadar yaşlansa da içindeki çocuğun hüznüyle hüznülenip hayatını zorlaştırmaktadır. Bu sahnede yaşlanan Selvi'nin geçmişiyile yüzleşerek yeni bir hayata başlamak için adım atmak istediğini görmekteyiz.

Fotoğraf 11. Güçlü Duruş

Tablo 11. Fotoğraf 11'e ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Selvi, Rıza	Konuşma, dik duruş, güven	Direnış. Selvi'nin Rıza karşısında dik durması ve yüzleşmesi.

Düz anlam: Selvi'nin bu sahnede kocasının önünde dimdik durduğunu görmekteyiz.

Yan anlam: Selvi, kocası tarafında yıllarca şiddete maruz kalmıştır. Yıllar sonra çocukları sayesinde Rıza'nın karşısında dimdik durup onunla yüzleşmiştir. Bu sahnede kadının ne olursa olsun güçlü olduğunu anlamaktayız. Kadın isterse her şeyin üstesinden gelebilir.

Fotoğraf 12. İlk adım

Tablo 12. Fotoğraf 12'ye ait göstergebilimsel analiz

Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Selvi, oğlu, sokak	Yürüyüş, özgürlük, kurtuluş	Mücadele sonucunda insanın istediğini ulaşacağı. Sevi yıllar sonra ilk kez dışarı çıkıyor.

Düz anlam: Selvi yıllardır hiç dışarı çıkmamıştır. Bu sahnede dışarı çıkıp sokakta yürüdüğünü görmekteyiz.

Yan anlam: Kadın direnirse sonunda amacına ulaşabilir. Kadın için evladı önemlidir. Bu sahnede Selvi'nin oğlunun kolunda ürkek adımlarla yürüdüğünü görmekteyiz. Oğlu onun için bir koruyucu olmuştur. Kadın her zorluğun üstesinden evlatlarının sevgisiyle gelmiştir.

SONUÇ

Kadına şiddet son zamanlarda tüm ülkenin gündemini meşgul eden önemli konulardan biridir. Bundan dolayı haber kanallarının yanında dizi ve filmlerde bu toplumsal konuya değinilmeye ve farkındalık oluşturulmaya başlandı. Bu diziler ve filmlerde yer alan şiddet olayları aslında toplumumuzda kadının durumunu gözler önüne sermektedir. Kadınlar yüzyıllar boyunca ataerki yapıdan kaynaklanan bir dezavantajı sürekli yaşamışlardır. Buda kadının toplumda ezilmesine yol açmıştır. Erkeklerin biyolojik, kültürel ve kamusal alanda daha fazla yer

almaları sonucunda toplumda kadından haklar anlamında her zaman daha önde olmuşlardır. Özellikle fiziksel gücün erkek bedeni üzerinden sürekli ve orada olması bu ilişki biçimini kadın aleyhine sürekli yeniden kurgulamış bu fiziksel üstünlük daha sonra yaşamdaki öteki ilişki biçimlerini de etkilemiştir. Küçük yaşta evlenilen kadınların erkeklere hizmet etmek, çocuk doğurmakla sorumlu olarak tutulmuştur. Göstergibilimsel yöntemle analiz edilmiş filmde görsellerin altındaki gerçek mesajların ortaya çıkarılmıştır. Filmde yer alan düz anlamlarda herkesin gördüğü olay akışları anlatırken yan anlamlar düzleminde ise üzerine düşünülmesi gereken gizil anlamlar aktarılmaktadır. İncelenmiş olan Selvi'nin hikâyesinde Barthes'in göstergibilimsel analiz yöntemi sonucunda sahnelerin altında yatan kodlarda ataerkillik kavramının ön planda olduğunu görmekteyiz. Bu ataerkil yapının filmde kurumsallaştığı çevreninde bu yapıyı desteklediği görülmektedir. Sonuç olarak filmde ataerkil yapının ardında durularak yapılan zulümler, tüketilen hayatlar karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında kadınların direnerek bu yapıyı kırabileceğinin de mesajları yan anlam olarak verilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksel Yağcı S. C. (2011). *Beyaz Camın Yerlileri: Dokunaklı Öyküler-Dokunulmaz Gerçeklikler Yerli Dizi Serüveninde 37. Sezon*. Umuttepe Yayınları.
- Arat, N. (2017). *Feminizmin ABC'si*. İstanbul, Say Yayınları.
- Barett, M. (1995) *Günümüzde Kadına Uygulanan Baskı: Marksist Feminist Çözümlemede Sorunlar*. Pencere Yayınları.
- Barthes, R. (2016). *Göstergibilimsel Serüven*, (M. Rıfat, & S. Rıfat, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.
- Beauvoir, S. D. (1993). *Kadın "İkinci Cins" I Genç Kızlık Çağı*. (Bertan Onaran, Çev.) Payel Yayınevi.
- Berktaş, F. (1998). *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak*. Pencere Yayınları.
- Berktaş, F. (2016). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın, Hıristiyanlıkta ve İslamiyet'te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. Metis Yayınları.
- Casagrande, C. (2005). "Korunan Kadın". Georges Duby, Michelle Perrot (Eds) *Kadınların Tarihi II Ortaçağ'ın Sessizliği*. (Ahmet Fethi Çev.). s. 75- 106. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Culler, J. (2008). *Barthes*, (Hakan Gür Çev.) Dost Yayınevi.
- Çakır S. (2007) *Feminizm Ataerkil İktidarın Eleştirisi*, Birsen Örs, Editör İçinde, *Modern Siyasal İdeolojiler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss.412-475.
- Çelenk, S. (2010). *Aşk-ı Memnu'dan Aşk-ı Memnu'ya Yerli Dizi Serüvenimiz*. *Birikim Dergisi*, 256(257), 18-27.
- Diken, B. (2010). *Filmlerle Sosyoloji*, Metis Yayınları.
- Echtner, C. M. (1999). "The Semiotic Paradigm: Implications for Tourism Research". *Tourism Management*, 20 (1), 47-57.
- Erkman, F. (2005). *Göstergibilime Giriş*. Multilingual yayınları.
- Giddens, A. (2005) *Sosyoloji*. Ayraç Yayınları.

- Gottdiener, M. (2005). *Postmodern Göstergeler*. İmge Kitapevi.
- Gökalp, G. (1998). Göstergebilim Açısından Bir Şiir Değerlendirmesi: 'Bir Sözlükte Kitap Adları'. Der. Metin Özarslan ve Özkul Çobanoğlu, 363-378.
- Günay, D. (2002). *Göstergebilim Yazıları*. Multilingual Yayınları
- Hartmann, H. (2012) "*Marksizmle Feminizmin Mutsuz Evliliği*". *Kadının Görünmeyen Emeği*, (Gülner Savran ve Nesrin Tura Der.). Yordam Kitap.
- Hooks, B. (2000). *Feminism Is For Everybody Passionate Politics*. Cambridge- MA: South End Press.
- Kaplan, F. N., & Terek Ünal G. (2011). *Bilim kurgu sinemasını okumak "göstergebilimsel yaklaşım"*. Derin Yayınları.
- Lerner, G.(1989) *The Creation of Patriarchy*. Oxford University Press: New York.
- Marshall, G.,(1999) *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev.: Osman Akınhay, Derya Kömürcü) , Bilim ve Sanat Yayınları.
- Millett, K. (1987) "*Cinsel Politika Kuramı*" *Cinsel Politika*. Payel Yayınevi.
- Mitchel, J. & Oakley, A. (1984). *Kadın ve Eşitlik* (F. Berktaş, Çev.) Kaynak Yayınları.
- Mutlu, E. (2012). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Sofos Yayınları.
- Özügürlü, A. (2013). *21. Yüzyıl Feminizmine Doğru*. Notabene Yayınları.
- Rifat, M., (1998). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*, YKY.
- Ritzer, G. ve Stepnisky, J. (2013) *Çağdaş Sosyoloji Kuramları, de ki Sosyoloji Basım ve Yayın*,
- RTÜK, (2012). *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*, 24-25.
- Saliya, D. A. (2013). *Judith Butler ve post-modern feminizm*. Uludağ Üniversitesi.
- Sarıgül, A. (2023). The platform filminin sınıf bilinci bağlamında göstergebilimsel yöntemle analizi. *Journal of Literature and Humanities*, 70, 36-48. doi: 10.5152/AUJFL.2023.23067
- Sayın, Ö. (2014). *Göstergebilim ve Sosyoloji*. Anı Yayınevi.
- Scott, J. W. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*. Agora Kitaplığı.
- Şakrak, B. E. (2020). Dizi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Temsili Örnek İnceleme: "Kadın" Dizisi . *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* , 8 (22) , 420-434 . DOI: 10.33692/avrasyad.686441
- Tekinalp, Ş., & Uzun, R. (2006). *İletişim araştırmaları ve kuramları*. Derin Yayınları.
- Uçan G. (2016), "Toplumsal Cinsiyetin Öteki Yüzü: Erkek". İçinde, *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri*, D. Şaşman Kaylı & F. Şahin (Edt.). Nika Yayınevi.
- Vargel Pehlivan P. (2017), "Toplumsal cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31, 497-521.
- Walby, S. (1990). *Theorizing Patriarchy*. Blackwell Publishers Ltd.: Oxford, UK and Cambridge USA.
- Weber, M. (1995). *Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı*. İmge Yayınları.